

GÜVENLİK KAVRAMININ DEĞİŞİMİ VE TÜRKİYE'NİN BARIŞI KORUMA FAALİYETLERİNE KATKISI

THE CHANGING CONCEPT OF SECURITY AND TURKEY'S CONTRIBUTION TO PEACE KEEPING ACTIVITIES

NURGÜL BEKAR*

ABSTRACT

While the changes experienced in the post-1989 international system have been accelerated with effects of the globalization, concepts such as security, threat, risk, national interest and power were redefined in conducting international relations. The transition from the bi-polar, precisely foreseen structure of the threats and risks of the Cold War era, to the international structure of the twenty-first century, where different power actors have been formed, has brought about several new elements. The new world politics requires more international collaborative efforts and cooperation on securing and keeping the international peace. These efforts are of great importance in regions where there are still conflicts or wars.

As an adjacent country to many of the conflict areas all over the world which are identified by the United Nations (UN), Turkey's attempts to take part in the peacekeeping activities are of important for the regional security as well as his own security. In this study, the contributions of Turkey to the peacekeeping operations at the international level will be examined in light of the theories of realism and interdependence. Turkey applies the tools of both hard power and soft power in making his contribution to the operations. The research question of this study is to analysis of the peacekeeping operations that Turkey has been involved in various international and regional organizations and to elaborate whether the nature of these operations will be changed in the post-Cold War period.

Keywords: Security, peace keeping, hard-power, soft power, Turkey.

ÖZ

1989 sonrası uluslararası sistemde yaşanan değişiklikler küreselleşmenin etkisiyle hızlanırken, uluslararası ilişkilerde güvenlik, tehdit, risk, ulusal çıkar, güç gibi kavramlar yeniden tanımlanmıştır. Soğuk Savaş Dönemi'nin iki kutuplu, tehdit ve risklerin nereden geldiğinin kesin olarak bilinen yapısından, farklı güç kutuplarının oluştuğu ve çok hızlı değişimlerin yaşandığı yirmi birinci yüzyıl uluslararası siyaset yapısına geçiş birtakım yeni unsurları da beraberinde getirmiştir. Yeni dünya siyaseti barışın sağlanması ve korunması konusunda daha fazla uluslararası ortak çabayı ve işbirliğini gerektirmektedir. Sıcak çatışma ve/veya savaşların yaşandığı bölgelerde bu çabalar büyük önem arz etmektedir.

Birleşmiş Milletler (BM) Örgütü'nün dünya üzerinde tanımladığı çatışma alanlarına çoğuna komşu olan Türkiye'nin barışı korumaya yönelik girişimlerde yer alması hem bölge güvenliği hem de kendi güvenliği için bir anlam ifade etmektedir. Çalışmada Türkiye'nin uluslararası düzeyde barışı koruma çalışmalarına verdiği katkı realizm ve karşılıklı bağımlılık teorileri eşliğinde incelenecektir. Bu katkı kimi zaman sert güç araçlarıyla kimi zaman ise yumuşak güç araçlarıyla yapılmaktadır. Türkiye'nin çeşitli kuruluşlar nezdinde dâhil olduğu barışı koruma girişimlerinin muhteviyatının analiz edilmesi ve Soğuk Savaş sonrasında bu muhteviyatın değişip değişmediğinin anlaşılması çalışmanın araştırma sorusunu teşkil etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Güvenlik, Barışı Koruma, sert güç, yumuşak güç, Türkiye.

* Kastamonu Ü. İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümü
n.bekar@tika.gov.tr, nurgulbekar@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6267-0160>

Makale Atf Bilgisi: BEKAR Nurgül, (2019).
Güvenlik Kavramının Değişimi ve Türkiye'nin Barışı Koruma
Faaliyetlerine Katkısı, *Avrasya Etüdleri*, 179-202.

Gönderim Tarihi: 27.09.2019 Kabul Tarihi: 04.11.2019

1. Giriş

1985 yılında Mikhail Gorbaçov’un Sovyetler Birliği Komünist Partisi yönetimine gelmesiyle başlayan olaylar zinciri, uluslararası politikada yeni bir düzenlemenin yaratılmasını gerekli kılarken, uluslararası ilişkilerin önemli unsurları da yeniden tanımlanmaya başlamıştır. Soğuk Savaş’ın sona ermesiyle uluslararası alanın mevcut aktörleri (devletler, uluslararası örgütler) karşılaştıkları yeni kompozisyonlara ayak uydurmaya çalışırken, daha önce var olmayan yeni aktörler (yeni devletler, yeni uluslararası ve ulus-dışı örgütler) ortaya çıkmıştır. Bu yeni sahnede roller de yeniden dağıtılmış, yeni senaryolar yazılmıştır.

1989’dan 2000’e kadar olan dönemde azınlık ve etnik milliyetçilik sorunlarının su yüzüne çıkması bir takım sıcak çatışmalara/savaşlara yol açmıştır. Çıkan bu çatışmalarda görülen en önemli gerçek ise artık hiçbir ülkenin –hatta Amerika Birleşik Devletleri’nin (ABD) bile- tek başına dünya güvenliğini sağlayamayacağı olmuştur. Uluslararası ilişkilerde bu durum “globalleşen bir yapı” olarak¹ ortaya çıkmış, güvenliğin sağlanması hususunda devletler arasındaki karşılıklı bağımlılık gittikçe artmıştır. Tehdit ve risklerin ve buna bağlı olarak güvenlik kavramının değişim geçirdiği bu dönemde güvenlik sadece askeri güçle ve coğrafi sınırların korunmasıyla sağlanamayacak bir olgu haline gelmiştir. Değişime bağlı olarak güvenlik, tehdit, risk ve savaş gibi kavramların tanımları günümüzde Soğuk Savaş dönemine kıyasla birçok farklı unsuru içermektedir.

Soğuk Savaş’ın sona ermesiyle ilk olarak, Soğuk Savaş döneminin en önemli güvenlik sağlayıcı örgütü olan Kuzey Atlantik İttifakı (NATO) 1990 Londra, 1991 Roma ve 1994 Brüksel zirveleriyle kendini yenileme ve uluslararası politikada yaşananlara uyum sağlama sürecine girmiştir. Kabul ettiği “alan-dışı müdahale” (out of area) konseptiyle NATO, üyelerinin bulunduğu coğrafya dışında da harekât yapabilecek, üye devletlerin sınırları dışında da barışı sağlama-koruma tedbirleri alabilecek bir duruma gelmiştir. Nitekim 2010 yılında Lizbon Zirvesi’nde kabul edilen yeni güvenlik belgesi NATO’yu küresel düzeyde güvenlik sağlayabilecek bir aktöre dönüştürmüştür.² Böylelikle sadece Avrupa-Atlantik bölgesinde değil dünya genelinde güvenlik sağlayıcı en etkili örgüt haline gelmiştir.

Ekonomik bütünleşmesini gerçekleştiren Avrupa Birliği (AB) de 1989 sonrası yeni üyelerin katılımıyla genişlemiştir. Ekonomik bütünleşmenin yanı sıra siyasi bütünleşmeye de duyulan ihtiyaç artmış, barış ve güvenliğin sağlanması tüm üyelerin çıkarlarını koruyacak en önemli gereklilik olarak ortaya çıkmıştır. Bu çerçevede AB kendine ait bir savunma ve güvenlik mekanizması yaratmak istese

1 Atilla Eralp (Ed.), *Devlet ve Ötesi: Uluslararası İlişkilerde Temel Kavramlar*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005, s. 152.

2 W. Bruce Weinrod, “The Future of NATO”, *Mediterranean Quarterly*, Vol.23(2), Spring 2012, pp.1-13.

de üyelerin çıkarlarının ortak bir paydada buluşmasının zorluğu yaptırım gücüne sahip NATO'ya alternatif bir ortak hareketi olanaksız kılmaktadır.

1990 sonrası artan üye sayısına rağmen ortak bir güvenlik alanı yaratma konusunda yetersiz kalan Birleşmiş Milletler Örgütü (BM), barışı koruma operasyonlarına rağmen birçok çatışma bölgesinde BM Genel Kuruldan karar çıkmaması ve/veya BM Güvenlik Konseyi'ndeki vetolar nedeniyle gerekli etkinliği sağlayamamış, bir yaptırım oluşturamamıştır.

1975'te imzalanan Helsinki Son Senedi ile başlayan Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı (AGİK) da Soğuk Savaş sonrası ortama uyum sağlama konusunda adımlar atmış, yeni üyeleriyle birlikte 1994 yılında Budapeşte Konferansı sonucunda Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) ismini almıştır. Barışı koruma ve güvenliği sağlamada yaptırım gücü olmamakla birlikte AGİT, başta Rusya ve ABD olmak üzere çok farklı ülkelerin bir arada bulunduğu en geniş tek güvenlik forumu olması sebebiyle önem arz etmektedir.

Uluslararası politikadaki bu gelişmeler Soğuk Savaş sonrasında üç tarafında yeni çatışma bölgelerinin ortaya çıktığı Türkiye açısından da dünya politikasındaki rolünü genişletici etkiler yaratmıştır.³ Bu etkiler bağlamında Türkiye bir yandan yeni dış ve güvenlik politikalarına ihtiyaç duymuş, öte yandan askeri gücünü de yeni tehdit ve risklere göre geliştirmek ve düzenlemek zorunda kalmıştır. Türkiye'nin sahip olduğu jeostratejik konum ve bu konumun sağladığı önem, ortak güvenliğin sağlanmasında ve barışı koruma çabalarında kendisine ayrı bir rolün verilmesini zorunlu kılmıştır. Dünyadaki önemli çatışma bölgelerine –Ortadoğu, Kafkasya, Balkanlar- komşu olan Türkiye kendi güvenliğini sağlamak ve çıkarlarını korumak için gerek uluslararası gerekse ikili ölçekte barışı koruma çabalarına “sert (hard power)” ve “yumuşak (soft power)” güç olarak önemli destekler vermiştir.

Çalışmada, 1989 sonrası dönemde değişen kavramlar (güvenlik, tehdit, risk, savaş vb.) ele alındıktan sonra klasik realizm ve karşılıklı bağımlılık teorileri ışığında uluslararası güvenlikteki değişime ilişkin kuramsal çerçeve tartışılacaktır. Uluslararası İlişkiler disiplinin ortaya çıkışından günümüze değin geçerliliğini –kimi revizyonlarla da olsa- koruyan realizmin ele alınmasının başlıca sebebi teorinin ana aktörlerinin devletler olmasıdır. Mevcut düzende tüm teknolojik gelişmeler, değişen parametrelere rağmen uluslararası ilişkilerin esas belirleyicileri hala devletler ve onların çıkarlarıdır. Ancak yirmi birinci yüzyıldaki ekonomik

3 Türkiye, Sovyet tehdidinin ortadan kalkmasıyla birlikte NATO'nun “güney kanat ülkesi” olmaktan çıkmış, başta Ortadoğu ve Balkanlar coğrafyasındakiler olmak üzere her türlü çatışmadan birinci derecede etkilenen bir konuma gelmiştir. Bkz: Mustafa Aydın ve Fulya Ereker, *Türkiye'de Güvenlik. Algı, Politika, Yapı*, ed. Mustafa Aydın, İstanbul Bilgi Üniversitesi yayınları, Kasım 2013, İstanbul, s.44.

ve coğrafi düzen fazlasıyla iç içe geçmiş bir yapı oluşturmaktadır. Ticaret, ulaşım ve mali konulardaki gelişmeler teknolojik gelişmeler ve sınırların geçişkenliğiyle birlikte düşünüldüğünde temel aktörler olan devletlerarasında karşılıklı bir bağımlılık oluşmuştur. Bu bağımlılığın pozitif anlamı olduğu kadar negatif anlamı da mevcuttur ve barış ve güvenliğin sağlanması mümkün olduğunca çok unsurun çabasını ve desteğini gerektirmektedir.

Çalışmanın ikinci bölümünde günümüzdeki barışı koruma çabaları kısaca özetlendikten sonra Türkiye’nin mevcut güvenlik ve askeri stratejileri ölçüsünde bu çabalara verdiği destek, sert güç açısından incelenecektir. Bu bağlamda Türkiye’nin çatışmaları önlemek ve/veya sona erdirmek için katıldığı operasyonlar, kolluk gücü (asker, polis) eğitimleri, arabulucu kuvvetlere katılımlar konusunda yaptığı katkılar ortaya konacaktır. Bu çerçevede çalışmanın araştırma sorusu Soğuk Savaş sonrasında uluslararası güvenlikte kavramların değişmesinin Türkiye’nin mevcut barışı koruma faaliyetlerine katılımını değiştirip değiştirmediği, değiştirdiyse ne şekilde değiştirdiğidir.

Son bölümde ise Türkiye’nin barışı koruma çalışmalarındaki rolünün güvenlik sorunlarında nasıl bir katkı yarattığı tartışılarak, Türkiye’nin dünya barışının sağlanmasındaki yeri bölgesel ve uluslararası düzeyde ele alınarak araştırma sorusuna yanıt aranacaktır.

2. TEMEL KAVRAMLAR VE TEORİK ÇERÇEVE

İkinci Dünya Savaşı’ndan bir taraf yenilgi ile çıkarken diğer taraf zaferle ayrılmıştır.⁴ Ancak savaşın ardından yapılan Paris Barış Antlaşmaları uluslararası politikada gerçek bir barış ortamını oluşturmaktan ziyade Soğuk Savaş’a geçişi hızlandırmıştır.⁵ Soğuk Savaş koşullarında Doğu ve Batı Blokları bir silahlanma yarışına girmiş ve güvenliğin sağlanması konvansiyonel güçle doğru orantılı artmıştır. Barışın korunması ise her iki bloğun birbirine mümkün merteye en az teması ve böylelikle çatışma çıkmaması şeklinde mümkün olmuştur.

1945-1990 arası Soğuk Savaş’ın yaşandığı yıllar, uluslararası ilişkiler disiplini açısından daha çok realizmin hüküm sürdüğü, uluslararası aktörler arasındaki karşılıklı bağımlılığın ise güvenlik bağlamında bugüne kıyasla daha az olduğu bir dönemdir. Anılan dönemde güvenlik sınırların korunması, güçlü ordu ve yüksek askeri donanım ile mümkündür. Barış için oluşacak tehdit ve riskler ise çerçevesi belli durumlardır, bir devletin diğer bir devlete meydan okuması ya da savaşması dünya barışını bozacak temel olaylardır.⁶

4 Zbigniew Brzezinski, "The Cold War Its Aftermath", *Foreign Affairs*, Sonbahar 1992, pp.31-47.

5 Bkz: R. Douglas, *From War to Cold War 1942-1948*, St. Martin's Press, New York, 1981.

6 Örneğin: Kore Savaşı(1950-52), Ekim Füzeleri Bunalımı (1962), Vietman Savaşı(1965-73)

Soğuk Savaş'ın bitimiyle ortaya çıkan yeni durumda artık tehditler ve riskler değişmiştir. Ekonomik, sosyal ve kültürel küreselleşme süreci, küresel çevre sisteminin yarattığı sorunlar ulusal devlete ve uluslararası politikaya yeni meydan okumalar doğurmuştur.⁷ Doğal olarak güvenliğin ve barışın sağlanması konusundaki tedbirlerin ve politikaların da değişmesi gerekmiş, güvenlik kavramı için yeni tanımlar ortaya konmuştur.

Soğuk Savaş Sonrası birinci evrede, Avrupa'da yaşanan etnik ve azınlık sorunlarından kaynaklı savaşlar döneme hakim olurken, 11 Eylül 2001'de ABD'deki İkiz Kulelerin ve Pentagon'un vurulmasıyla, ikinci evrede daha büyük bir kaos ortaya çıkmıştır.⁸ Gerek birinci gerek ikinci evrede yaşanan sıcak çatışmalar ve krizlerin niteliği askeri gücün (hard power) yanı sıra "soft power"⁹ in⁹ da kullanılması ihtiyacını doğurmuştur. Ancak barışı koruma çalışmalarında – özellikle savaş ve diğer sıcak çatışmaların yaşandığı yerlerde- "soft power" bütün problemleri çözmediği için¹⁰ devletler tarafından sert gücün kullanılması önemini korumaya devam etmiştir. Bu bağlamda uluslararası güvenliğe yönelik yeni meydan okumalar oluşturan Rusya'nın Kırım'ı işgali ve sonrasında Doğu Ukrayna'da karşılaşılan ayrılıkçı hareketler, Irak'ta, Suriye'de ve Libya'daki sıcak çatışmalar ve savaşlar¹¹, tam da realist teorinin savunduğu gibi, devletlerin güvenliği sağlama görevinin esas olduğu fikrini yeniden ön plana çıkarmıştır.

2.1. Uluslararası Güvenlikte Değişim: Güvenlik, Tehdit, Risk, Sert Güç, Yumuşak Güç, Barışı Korumanın Yeniden Tanımlanması

Barış, güç, güvenlik ve bunlara bağlı kavramların üzerinde anlaşılmalı kesin bir tanımı bulunmamaktadır.¹² Barış, en temel anlamıyla devletlerin çatışmama ve/veya savaşmama halini ifade etmektedir. Güvenlik terim olarak Batı geleneğinde zihnin felsefi ve psikolojik durumunu ifade eden anlamında ilk önce *Cicero* ve *Lucretius* tarafından "securitas" şeklinde oluşturulmuş ve birinci yüzyıldan

7 Dirk Messner, "Global Governance: Globalisierung im 21. Jahrhundert gestalten", *Globalisierung als politische Herausforderung. Global Governance zwischen Utopie und Realität*, VS Verlag für Sozialwissenschaften, Wiesbaden, Februar 2005, s.27.

8 Jochen Hippler, "Internationaler Terrorismus und seine Folgen für die internationalen Beziehungen", *Globale Trends 2007. Frieden, Entwicklung, Umwelt*, Tobias Debel-Dirk Messner-Franz Nuscheler(Hrsg.), Fischer Verlag, Bonn, 2006, s.105.

9 Joseph Nye, *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, Public Affairs, New York, 2004.

10 Joseph Nye, *Macht im 21. Jahrhundert. Politische Strategien für ein neues Zeitalter*, Siedler, Germany, 2011, s.15.

11 Annegret Bendiek, *Europa verteidigen. Die Gemeinsame Aussen-und Sicherheitspolitik der Europäischen Union*, Kohlhammer, Stuttgart, 2018, s.33.

12 Barry Buzan, "Barış, Güç ve Güvenlik: Uluslararası İlişkilerde Çatışan Kavramlar", *Uluslararası İlişkilerde Anahtar Metinler*, Esra Diri (Yayına hazırlayan) Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi, İstanbul, s.179.

itibaren de *Pax Romana* bağlamında kullanılan siyasi bir kavramdır.¹³ Güvenlik, bir devletin dış tehlikelere ve diğer devletler tarafından tetiklenen saldırılara karşı tüm tedbirlerini almasını, baskı ve tehditleri savuşturmasını ve iç güvenliğini sağlayabilmek için yaptığı düzenlemeleri anlatmaktadır.¹⁴ Uluslararası Politika analizinde güvenlik öncelikle savaş tehlikesi olmaksızın topraksal ve siyasi bütünlüğe sahip olmayı ifade eder.¹⁵ Bir devlet için güvenlik olgusu her şeyden önce askeri bir kavramdır. Askeri güvenlik ise devletin varlığına yönelik herhangi bir tehdidin bulunmaması ve/veya tehditleri savuşturabilme halini belirtmektedir.¹⁶ Soğuk Savaş döneminde tehdit kavramı, bir devletin diğer devlete karşı askeri güç kullanma ilanını belirtiyordu, risk kavramı ise askeri güç kullanma olasılıkların meydana çıkması idi. Dolayısıyla Soğuk Savaş boyunca güvenlik genel anlamda devletler arasındaki askeri güce ve stratejik ilişkilere odaklıydı.¹⁷

Sovyetler Birliği'nin yıkılmasıyla komünist tehlikenin ortadan kalkması Batı Bloğunu rahatlatmış, ancak bu sefer de yeni sorunlar ortaya çıkmıştır. Sovyet sistemi altındaki ülkelerin ayrışmasıyla coğrafi ve siyasi problemler etnik ve azınlık çatışmalarını desteklemiştir. Teknolojinin gelişmesine bağlı olarak küreselleşmenin hızlanması bu sorunların çok hızlı ve çok geniş alanlara yayılmasını kolaylaştırmıştır. Bugün Soğuk Savaş dönemine kıyasla çok çeşitli tehdit biçimleri ve riskler mevcuttur. 1990 sonrası yıllarda daha çok etnik ve azınlık sorunları yaşanırken bugün ekonomik krizlerin ve başarısız devletlerin yol açtığı sorunlar, tehdit ve risk skalasını çeşitlendirmektedir. Dünya kimlik tartışmaları, yasadışı göç, insan kaçakçılığı, terör, sınırların kontrolünün sağlanması gibi konulardan oluşan yeni bir tabloyla karşı karşıyadır.

Yirmi birinci yüzyılın ilk kırılma noktası 11 Eylül 2001'den sonra 2010'da başlayan Arap Baharı ile uluslararası güvenliğe yönelik tehdit ve risklerin artması, barışı koruma çabalarında da yeni güçlükler yaratmıştır. Bir yandan sınırların kalkması, seyahat ve iletişim kolaylıkları ortaya çıkarken, diğer yandan mülteci göçlerini durdurmak için duvarlar örülmekte, askeri bölgeler oluşturulmaktadır. Paradoksal bir biçimde dünyanın birçok yerinde yaşanan savaşlardan kaçarak, refah bölgelerine akın eden barış ve güvenlik arayan insanların kendileri dünya güvenliğine tehdit oluşturmaktadır.

13 Hans Günter Brauch, , "Güvenliğin Yeniden Kavramsallaştırılması: Barış, Güvenlik, Kalkınma ve Çevre Kavramsal Dörtlüsü", *Uluslararası İlişkilerde Çatışmadan Güvenliğe*, Mustafa Aydın ve diğerleri (Ed.), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Ekim 2012, 1. Baskı, s.168.

14 Klaus Naumann, "Der Begriff der Sicherheit im Wandel, in: *Europäische Sicherheits- und Verteidigungspolitik (ESVP)*, Werner Hoyer/Gerd F. Kaldrack (Hrsg.9, Baden-Baden: Nomos Verlag, 2007, s.27

15 Nurgül Bekar, *Die Sicherheitspolitik der EU. Die ESVP nach dem Vertrag von Lissabon und die neue Situation der Türkei*, SVH, Saarbrücken, 2015, s.17.

16 Heinz Gaertner, *Internationale Sicherheit. Definitionen von A-Z*. Nomos Verlag, Baden-Baden, 2008, s.213.

17 Ken Booth, *Dünya Güvenliği Kuramı*, Küre Yayınları, İstanbul, Ağustos 2012, s.122

Günümüzde iç ve dış güvenliği birbirinden ayrı düşünmek mümkün değildir. 1990 sonrası güvenliğin yeniden tanımlanması yirmi birinci yüzyılla birlikte aşamalı olarak gelişerek, küreselleşme ve küresel çevresel değişim süreçlerinden etkilenmiştir.¹⁸ Özellikle 11 Eylül saldırılarının yaşanmasıyla birlikte realizm güvenliğin sağlanması için askeri yöntemlerin daha çok kullanılmasını savunmuş, bu durum da sert gücün önemini kaybetmesine imkan vermemiştir. İç politikada izlenen kimi tutumlar dış politikada yeni sorunlar yaratabileceği gibi, dış politikada uygulanan stratejiler de iç politikada güvenlik açığı yaratabilmiştir. Yaşadığımız teknolojik çağda artık bir internet paylaşımıyla ayaklanmalar başlatılıp ekonomik krizler çıkarılabilmektedir. Küreselleşmenin bu denli hızlı olduğu bir dünyada sorunları iç ve dış sorunlar olarak ayrı ayrı değerlendirip tek başına çözmeye çalışmak, gerçekçi ve kalıcı çözümler getirmekten uzak olacaktır.

1990-2000 arasında barışın sağlanması için yumuşak güce önem veren devletler, 2000 sonrasında barış için, yaşanan terör saldırıları ve sıcak çatışmalar nedeniyle askeri gücün kullanımına ağırlık vermek zorunda kalmıştır.¹⁹ Uluslararası ilişkilerin temel unsurlarından biri olan sert güç, bir devletin başka bir devleti ya da uluslararası aktörün tehdidini ve/veya yarattığı riskleri savuşturabilme gücüdür ve çoğunlukla burada kastedilen askeri gücünü kullanma ehliyetidir.²⁰ Askeri güç ise, günümüzdeki ileri teknoloji sayesinde çok büyük yıkımlara yol açabilecek saldırı ve savunma ve önleyici silahlardan ve elbette donanımlı insan gücünden oluşmaktadır. Bir devletin tehdit aldığı aktörlere karşı uyguladığı ekonomik tedbirler de sert güç olarak kabul edilmektedir.

Yumuşak güç kavramı Amerikalı siyaset bilimci Joseph Nye tarafından 1980'lerin sonlarında kullanılmıştır. Nye, bir devletin kendi istediğini herhangi bir zorlama olmadan veya bir baskı uygulamadan yaptırabilme gücünü yumuşak güç olarak izah etmiştir.²¹ Barışı koruma ve sağlama çabalarında askeri güç yerine tarihi ve kültürel araçların kullanılmasını, daha çok diplomasiyi kullanmasını, ekonomik araçların sorun olan bölgeleri destekleyici anlamda değerlendirilmesini ifade etmektedir. Yumuşak gücün tanımlanmasında vurgulanan unsurlardan biri de devletlerarası kooperatif bir yaklaşımı içermesidir.²² Bu tanımlamaya göre devletler sorunların çözümünde ve barışı korumada kültürel değerleri, ekonomik ve sosyal normları, fikirleri ve siyasi idealleriyle örnek oluşturmalı, işbirliği yapmalıdırlar.

18 Hans Günter Brauch, *Age*, s.167.

19 Afganistan ya da Irak'taki güvenlik sorunlarının sadece yumuşak güçle çözülmesi mümkün değildir. Nye, *Age*, 2015, s.63.

20 Heinz Gaertner, *Age*, s.96

21 Joseph Nye, *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, Public Affairs, New York, 2004, p.5.

22 Heinz Gaertner, *Age*, s.225.

Teorik Çerçeve

1990 sonrası uluslararası ortamda yaşanan bölgesel savaşlara maruz kalan insanların yarasının sarılması, kriz coğrafyalarında barışın sağlanabilmesi için yumuşak güç çok gerekli olmuştur. 11 Eylül 2001 tarihinden itibaren ise özellikle “Medeniyetler Çatışması” tezinin aksine barışı korumak için ülkelerin yumuşak gücü daha fazla devreye girmek durumunda kalmıştır. Ancak 2010 yılında başlayan Arap Baharının yol açtığı sıcak çatışmalar ve hatta savaşlar, artan göç ve terör tehlikesi, barışı sağlama konusunda sert güce daha fazla ihtiyaç duyulduğunu göstermiştir. Klasik realistlerin uluslararası ilişkiler disiplini kurulduğundan bu yana bahsettiği gibi insanın doğasının kötülüğü paradoksal bir biçimde barışın ileri teknolojik silahlarla donatılmış barış güçleri tarafından sağlanmaya çalışılması söz konusudur.

Realizmin temel öğretisi olan devletlerin uluslararası politikada temel aktör olduğu gerçeği²³, diğer uluslararası oyunculara rağmen (çokuluslu şirketler, devlet-dışı aktörler vb.) günümüzde de geçerliliğini korumaktadır. Uluslararası politikada yaşanan tüm gelişmeler ve değişimlere rağmen küreselleşme çağında da ulus-devlet diğer uluslararası aktörler karşısında üstünlüğünü sürdürmektedir.²⁴ Realistlere göre uluslararası sistemdeki anarşi devletin davranışları üzerinde güçlü bir etkide bulunur ve nihayetinde tüm politikalar güç politikasıdır.²⁵ Günümüzde barışı koruma çabalarında güç kullanılmasının sebebi devletlerin iç ve dış güvenliklerine karşı olan tehdit ve riskleri kesin bir biçimde ortadan kaldırma niyetidir. Bunu yaparken de devlet çıkarları önceliklidir. Güç kavramı realistlere göre uluslararası ilişkileri belirleyen en temel kavramdır, ancak *Machiavelli* ve *Morgenthau* gibi klasik realistlerin öngördüğü gibi maddi güç kadar fikirler de önemlidir. Bu nedenle dış politika sistemden gelen baskılar kadar iç kaynaklardan da beslenebilecek bir şeydir, dolayısıyla etik kaygılar da dış politikayı şekillendirmede önemli bir rol oynamaktadır.²⁶ Yirmi birinci yüzyılda ülkelerin kamuoylarının davranış ve seçimleri de dış politikayı büyük oranda etkilemektedir.

Realist teoride devletlerin sahip oldukları (maddi) güç kapasitesi uluslararası politikada her zaman büyük önem taşımıştır. Realist yaklaşımı benimseyenler devletin kapasitesi ile askeri gücünü özdeşleştirirler de genelde ulusal gücün

23 Tobias Ten Brink, *Staatenkonflikte. Zur Analyse von Geopolitik und Imperialismus –ein Überblick*, Lucius&Lucius, Stuttgart, 2008, s.54-57.

24 Bkz. Dirk Messner, “Global Governance: Globalisierung im 21. Jahrhundert gestalten”, in: *Globalisierung als politische Herausforderung. Global Governance zwischen Utopie und Realitaet*, Maria Behrens (Hrsg.), VS Verlag für Sozialwissenschaften, Wiesbaden, 2005, s.42-43.

25 Joseph S. Nye, Jr. ve David A. Welch, *Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak*, Çev: Renan Akman, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, Eylül 2011, s.83.

26 Joseph S. Nye, Jr. ve David A. Welch, *Age*, p. 83.

öğelerinin askeri olmayan unsurları da kapsadığını kabul etmektedirler.²⁷ Bu bağlamda polis gücü, ekonomik güç ve hatta zaman zaman diplomasi bile sert güç olarak değerlendirilebilir.

Realistlere göre uluslararası ilişkilerin ana konusu ulusal güvenliğin sağlanmasıdır, bu yüzden siyasi ve askeri konular en yüksek önceliğe sahip konulardır.²⁸ Bu bağlamda ticaretin ve ulaşımın iç içe geçtiği günümüz uluslararası ilişkiler düzenninde tek bir ülkenin kendini korumaya alarak güvenliğini sağlaması, diğer devletlerin sorunlarına kayıtsız kalması da söz konusu değildir. Nitekim devletlerin tek tek güvenliğini sağlayacak bir merkezi otoritenin olmadığı uluslararası yapının anarşik olması durumu realist teorinin temel söylemlerinden biridir. Uluslararası ilişkilerde güvenliği ve barışı muhafaza etmek için bir “yüksek otorite” olmadığı gibi herhangi bir devletin tek başına barışı sağlayabileceği ve koruyabileceği de gerçekçi değildir. Bu durumu zorlaştıran etmenlerden bir tanesi küreselleşme çağının en önemli unsurlarından biri olan devletlerarasındaki karşılıklık, iç içe geçmişlik durumudur. Bu noktada realistlerin temel düşüncelerine ters olarak artık birbirinden ayrı değerlendirilemeyen dış ve iç politika, sürekli etkileşim içinde ve karşılıklı bağımlıdırlar.

İletişim ve taşımacılık maliyetlerinin düşmesi ve mesafenin etkisinin küçülmesiyle birlikte, yerküreyi saran karşılıklı ekonomik bağımlılık ağları büyümektedir.²⁹ Ticaretin, ekonomilerin, ulaşımın birbirine bu kadar çok bağlı olduğu uluslararası ortamda, devletlerin iç siyasi düzenlemeleri dahi birbirini etkilemekte, ortak güvenlik açısından belirleyici olmaktadır. Günümüzde sanayi üretiminin üretim yerinin seçimine ilişkin kararlar, başta üretimi yapacak ve üretimin yapılacağı ülkeler olmak üzere birçok ülkeyi etkilemekte, ülke politikalarının belirlenmesinde belirleyici unsurlardan biri olabilmektedir. Bu bağlamda ekonomik yaptırımlar da etkili bir şekilde sert güç kullanımı yollarından biridir.

Literatürde realizmin karşısında yer alan kurumsalcılık teorisiyle birlikte anılmakla beraber³⁰, bu çalışmada karşılıklı bağımlılık teorisi barışı koruma çalışmalarının devletlerarasındaki zorunlu işbirliğini açıklaması açısından kullanılmıştır. Karşılıklı bağımlılık analitik bir sözcük olarak, bir sistemin değişik yerlerindeki aktörlerin ya da olayların birbirlerini etkilediği durumlara gönderme yapmaktadır.

Karşılıklı bağımlılık ağları gücün kullanılmasını bir yandan kolaylaştırmakta, ancak diğer yandan güç kullanımı ortaya çıkacak yıkıcı durum da karşılıklı etki

27 Tayyar Arı, *Uluslararası İlişkiler Teorileri. Çatışma, Hegemonya, İşbirliği*, ALFA, İstanbul, Kasım 2006, s.163.

28 Heinz Gaertner, *Age*, s.13-18.

29 Joseph S. Nye, Jr ve David A. Welch, *Age*, p.341.

30 Realizmin işbirliğini reddetmesi söylemine karşı 1970'lerde geliştirilen “yeni kurumsalcılık” teorisi, entegrasyon ve karşılıklı bağımlılık teorileriyle bağlantılı değerlendirilmiştir. Tobias Ten Brink, *Age*, s.135.

yapacağından, güç kullanma yerine barışı koruma çabalarını gerekli kılmaktadır. Karşılıklı bağımlılık, sadece dünyayı saran ittifaklar doğurmamış, iki taraf da her birini 30 dakika içinde yok edebilecek kıtalararası silahları kullanabilecek hale gelmiştir.³¹ Bunun anlamı karşılıklı bağımlılığın pozitif işleyebileceği gibi negatif işleyişinin de mümkün olduğudur. Soğuk Savaş sonrasında, özellikle 11 Eylül 2001’den sonra realizmle karşılıklı bağımlılık barışı koruma çabalarının gerekliliğini anlatmak açısından birlikte ele alınabilir teorilerdir.

3. TÜRKİYE’NİN BARIŞI KORUMA ÇABALARINA KATKILARI

Türkiye klasik bir tanımlamayla Asya ve Avrupa kıtalarını birleştiren bir köprü coğrafyasına sahiptir. Ancak gerçekte sahip olduğu jeo-stratejik önem basit bir köprü oluşturmaktan çok daha önemli bir duruma işaret etmektedir. Temel enerji hatlarını ve ulaşım ağını birbirine bağlayabilmesi, Doğu ve Batı kültürünü buluşturabilmesi, tarihsel mirası sebebiyle birçok farklı ülkeyle sosyal ve siyasi paylaşımlar yaratabilmesi Türkiye’nin uluslararası politikada özel bir yere sahip olmasını mümkün kılmaktadır. Bu unsurlar Türk dış politikası için kimi zaman avantaj oluştururken kimi zaman da önemli sorunlar yaratmaktadır. Türkiye’de güvenlik kavramsallaştırması, ülkesel çıkarların tanımlanması ve savunulmasında, belirli hassasiyetleri öne çıkartan tarihsel tecrübelerden ve sert güvenlik sorunlarının ortaya çıkmasına neden olan jeopolitik konumundan büyük ölçüde etkilenmektedir.³²

Türk Dış Politikasının temel hedeflerinden biri bölgesinde ve dünyada barış ve istikrarın korunmasına her türlü uluslararası platformda katkı sağlamaya çalışmaktır.³³ 1923’te Kuruluşundan günümüze kadar bu katkıların niteliği ve niceliği değişse de, Türkiye esas olarak barışın korunması konusundaki işbirliklerini her zaman desteklemiştir³⁴, “yurtta barış, cihanda barış” prensibini dış politikasının temel unsurları arasına yerleştirmiştir. Bu durum, Türkiye’nin uluslararası politikada bölgesel ve küresel oyuncu olma özelliğini de artırmaktadır. Türkiye’nin bugün de askeri stratejisinin temel unsuru olmaya devam eden ileri savunma anlayışı yanında, bir diğer temel unsur da olası tehditlere karşı dengeleri korumayı hedefleyen caydırıcılık stratejisidir.³⁵ Bu stratejileri uygularken coğrafi konumu,

31 Joseph S. Nye, Jr ve David A. Welch, *Age*, p.345.

32 Mustafa Aydın, Fulya Ereker, *Age*, s.2

33 <http://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-baris-operasyonlarına-yaklasimimiz-ve-katkilarimiz.tr.mfa>, Erişim: 4.09.2017.

34 1937 yılında Gazi Mustafa Kemal Atatürk Romanya Dışişleri Bakanı ile yaptığı görüşmede Türkiye’nin bu konudaki siyasi düşünce tarzına atıfta bulunarak, dünyanın herhangi bir yerindeki sorunun diğer ülkeleri de rahatsız edeceğini, dolayısıyla böyle sorunlara müdahale etmenin barışı korumanın gereklerinden olduğunu ifade etmiştir. <http://www.tsk.tr/Uluslararasıİlişkiler/BarisiDestekleme>, Erişim: 7.09.2017.

35 Mustafa Aydın, *Age*, s.38.

kimi zaman yetersiz kapasitesine rağmen, Türkiye'ye ayrı bir avantaj sağlamakta, özellikle yakın coğrafya açısından Türkiye olmaksızın sorunlara çözüm bulmak zorlaşmaktadır. Örneğin, deniz hareketi bakımından ele alındığında küçük bir donanmaya sahip olan Türkiye, stratejik öneme sahip Boğazlar üzerindeki denetimi nedeniyle siyasi ve askeri değerini artırmaktadır.³⁶

Türkiye Soğuk savaş sonrası oluşan ortamdan, çıkan çatışma ve krizlerden en çok etkilenen ülkelerin başında gelmektedir. Birleşmiş Milletlerin tanımladığı çatışma bölgelerinin birçoğu Türkiye'ye komşu coğrafyalardır. Ayrıca Türkiye diğer krizlerden de kimi zaman tarihsel kimi zaman da kültürel bağları nedeniyle etkilenmektedir. Ortadoğu ülkeleri arasında tarihsel olarak farklı bir yere sahip Türkiye, bölgenin en önemli sorunlarının birçoğuna çözüm arayışına öncülük etmiştir.³⁷ 11 Eylül 2001 sonrasında özellikle Ortadoğu'da yaşanan sorunlar nedeniyle büyük göç dalgalarına maruz kalan Türkiye, iç ve dış güvenliğini sağlamak için yeni araçlar ve politikalar geliştirmek zorunda kalmıştır. Bunlardan en önemlisi ilk kez 1950 Kore Savaşı'nda³⁸ yurt dışına asker gönderme ile başlayan, ancak Soğuk Savaş dönemi boyunca çok fazla içinde yer almadığı barışın korunması faaliyetlerine katılımın artırılması ve sürdürülmesi olmuştur.

Soğuk Savaş dönemi boyunca Batının Sovyetler karşısındaki en uç cephesi işlevini yürüten Türkiye, Soğuk Savaş sonrasında ortasında kaldığı uluslararası güvenlik sorunları nedeniyle, barışı koruma faaliyetlerine katılımını hem sayısal hem de içerik olarak artırmıştır. Türkiye'nin karşı karşıya kaldığı bölgesel ve uluslararası yeni tehditler nedeniyle dünya barışı için güvenlik sorunu oluşturacak her türlü kriz ve çatışmanın çözümüne yönelik uluslararası faaliyetlerin içinde yer almayı dış politikasının öncelikleri arasında bulundurmakta, uluslararası güvenliğin değişen doğası gereği Soğuk Savaş sonrasında bu tür girişimlere daha etkin bir şekilde katılmaktadır. Nitekim kendi coğrafyasında bu konuda en donanımlı ülkelerin başında gelmektedir. Türkiye çok geniş bir bölgede, çevresindeki bütün devletlerden ileri, onlara bir şey verebilecek ve model olabilecek konumda olup, elindeki stratejik kartın değeri azalmayıp bilakis artmaya devam eden ender ülkelerden biridir.³⁹ Bu bağlamda Türkiye'nin güvenlik politikasında, genel anlamda barışı korumayla ilgili faaliyetlere katılım önemli bir yer tutmaktadır.⁴⁰

36 Serhat Güvenç, *NATO'da 60 Yıl. Türkiye'nin Transatlantik Güvenliğe Katkıları*, Editör: Mustafa Aydın, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, Kasım 2013, s.2.

37 Graham E. Fuller, *Türkiye ve Arap Baharı*, Çev. Mustafa Acar, Eksi Kitaplar, Ankara, Haziran 2016, s.436.

38 1950-53 yılları arasında 15.000 Türk askeri Kore Savaşı'na katılmıştır.

39 Serhat Güvenç, *Age*, s.44-45.

40 "Türkiye'nin Birleşmiş Milletler'e ve Barış Koruma Faaliyetlerine Bakış Açısı", http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/2320/turkiyenin_birlesmis_milletlere_ve_barisi_koruma_faaliyetlerine_bakis_acisi, Yayın tarihi: 21.06.2011, Erişim: 07.09.2017.

Berlin Duvarı’nın yıkılmasıyla ortaya çıkan yeni sistemde Türkiye geleneksel güvenlik tehditlerinin yanında, uluslararası terörizm, uyuşturucu ve insan kaçakçılığı ve enerji güzergâhları gibi konularla, coğrafyasının getirdiği zorunluluklar kapsamında, istikrarsızlık ve krizlerle ilgilenmek durumunda kalmıştır.⁴¹ Bu çerçevede Türkiye, kriz ve çatışmaların çözümüne BM, NATO, AB ve AGİT gibi uluslararası örgütler bünyesinde destek vermektedir.

MAYIS 2018 itibarıyla NATO, AB, BM ve AGİT hareketlerine/misyonlarına türkiye’nin personel katkısı

ÖRGÜT	OPERASYON/MİSYON	TOPLAM PERSONEL
NATO	Kosova Barış Gücü (KFOR), Saraybosna NATO Karargahı, Kararlı Destek Misyonu, NATO Irak Misyonu, Afrika Birliği, DCB Misyonlar (Gürcistan, Moldova, Ukrayna)	967
BM	Haiti, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Darfur, Lübnan, Kosova, El-Halil Geçici Misyonu, Liberya, Güney Sudan, Somali	158
AB	Althea (Bosna Hersek), EULEX Kosova	237
AGİT	Ukrayna Gözlem Misyonu, Üsküp Gözlem Misyonu, Kosova Misyonu	15
Güvenlik İşbirliği Merkezi (RACVIAC)		2

BM Bünyesindeki Barışı Korumaya Verilen Destek

BM sisteminde güvenliğin sağlanması yapısal anlamda devletlerarası şiddetin ve savaş tehdidinin önlenmesine yönelik olarak düşünüldüğünden barışı koruma faaliyetleri de esasında devletler arasındaki barışı korumaya yönelik olarak başlamıştır.⁴² 24 Ekim 1945’te kurulan Birleşmiş Milletler içindeki barışı koruma⁴³ çalışmaları önce 1947 yılında Yunanistan ve Endonezya’daki uluslararası gözlem misyonları, sonrasında Ortadoğu’da yaşanan Arap-İsrail Savaşları nedeniyle BM

41 Mustafa Aydın, Fulya Ereker, *Türkiye’de Güvenlik, Algı, Politika, Yapı*, Mustafa Aydın (Ed.), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Kasım 2013, İstanbul, s.39.

42 İnan Rüma, *Uluslararası Örgütler, Küresel Siyasete Giriş. Uluslararası İlişkilerde Kavramlar, Teoriler, Süreçler*, Evren Balta (Ed.), İletişim Yayınları, 3. Baskı, 2018, s.388.

43 “Barışı koruma” kavramı, şiddetli bir çatışma ve/veya kriz durumunda sorunun parçası olmayan başka bir aktör tarafından oynanan “üçüncü taraf” rolüdür.

Güvenlik Konseyi'nin 1948'de aldığı bir kararla ortaya çıkmıştır. Bu kararla Güvenlik Konseyi "Barışı Destekleme ve Koruma Operasyonları" yapılmasını sağlamıştır. İlk kez 1948 yılında, BM Güvenlik Konseyi'nin aldığı kararla, Ortadoğu'da ateşkesin muhafazası için "Barışı destekleme ve Koruma Operasyonları" kavramı oluşturularak, çatışmaların önlenmesi ve kriz yönetimi için önemli bir araç teşkil edilmiştir.⁴⁴ Ateşkes sağlandıktan sonra barış ortamının sürdürülebilmesi için silahlı askeri gözlemciler ve hafif silahlı askeri birliklerden müteşekkil ilk misyonlar, gözetleme, raporlama ve güven inşası görevlerini yürüterek barışı koruma faaliyetlerini gerçekleştirmişlerdir. 1948 yılından beri birçok ülkede barış operasyonları yapılmış⁴⁵, özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde yaşanan güvenlik sorunları nedeniyle dört farklı kıtada yer alan 14 barışı koruma misyonunda, yaklaşık 100 bin sivil ve üniformalı personel görevlendirilmiştir.

Uluslararası güvenliğin temel kavramlarıyla birlikte barışın nasıl korunacağı kavramı da Soğuk Savaş sonrası dönemde farklılık kazanmıştır. Barışı koruma için kullanılan araçlar, zaman içinde yaşanan gelişmelere (Soğuk Savaş, Soğuk Savaş'ın sona ermesi, Balkanlarda yaşanan etnik savaşlar, 11 Eylül 2001, Arap Baharı vb.) bağlı olarak değişmiş ve doğal olarak operasyonların kapsamı da coğrafya ve kullanılan güç açısından genişlemiştir. Bu dönemde silahlı çatışmaların bitmediği bölgelerde çatışmaların önlenmesinden kalıcı barışın sağlanmasına kadar geniş bir yelpazedeki çalışmalar barışı koruma kapsamında yürütülmüştür. Faaliyetlerde askeri güçler dışında polis ve sivil güç de operasyonların bir parçası haline gelmiştir.⁴⁶

Türkiye uluslararası barış ve güvenliğin korunması için, sorunların çok taraflı ele alındığı ve insan hakları açısından norm oluşturabilen, uluslararası meşruiyeti temsil eden tek küresel örgüt olan BM'ye büyük önem atfetmekte, bu kapsamda barışı koruma çalışmalarına da etkin ve etkili katılımını sürdürmektedir.⁴⁷ 21. yüzyılın güvenlik riskleri intikal yeteneği yüksek ve seferi askeri yetenekler gerektiren, Türkiye silah altında tuttuğu asker sayısı nedeniyle hem büyük bir kuvvet çıkartabilecek hem de bunu çok daha düşük maliyetli yapabilecek durumdadır.⁴⁸ Barışı koruma ve destekleme operasyonlarına katılıma dair temel ilkeler

44 "Birleşmiş Barış Operasyonlarına Yaklaşımımız ve Katıklarımız", <http://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-baris-operasyonlarina-yaklasimimiz-ve-katiklirimiz.tr.mfa>, Erişim: 4.09.2019.

45 Hindistan ve Pakistan, Etyopya ve Eritre, Kosova, Kıbrıs, Filistin, Lübnan, Batı Sahara, Kongo vb.

46 <http://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-baris-operasyonlarina-yaklasimimiz-ve-katiklirimiz.tr.mfa>, Erişim: 4.09.2017.

47 Birleşmiş Milletler Teşkilatı ve Türkiye, <http://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-teskilati-ve-turkiye.tr.mfa>, Erişim: 08.09.2017.

48 Serhat Güvenç, *Age*, s.51-60.

15 Mart 2005 tarihinde onaylanan “Türkiye’nin Barışı Destekleme ve Koruma Harekâtlarına Katılım Konsepti” ile belirlenmiştir. Buna göre,

- Uluslararası meşruiyetin BM Güvenlik Konseyi kararıyla sağlanmış olması,
- Balkanlar, Orta Asya, Ortadoğu gibi bölgelere öncelik verilmesi,
- Türkiye’ye getireceği kazanç ve maliyet arasında değerlendirme yapılması
- Operasyonun amaçlarının başlangıçta tespit edilerek açıkça tanımlanması ve görev çerçevesinin uygun olması gerekmektedir.

Türkiye BM çerçevesinde sadece askeri değil sivil nitelikli barışı koruma faaliyetlerine de katılmaktadır. Bu bağlamda BM Barışı İnşa Komisyonları vasıtasıyla çatışmaların bittiği ülkelere sivil kapasitenin güçlendirilmesi için destek vermekte, çalışmaları finanse etmek için kurulan Barışı İnşa Fonu’na da ciddi ölçüde mali katkıda bulunmaktadır.⁴⁹ Ağustos 2019 itibarıyla Türkiye, Haiti, Mali, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Sudan, Lübnan, Kosova, Güney Sudan ve Somali’de yürütülen 8 BM Barış operasyonuna polis ve askeri personel olmak üzere toplamda 145⁵⁰ kişiyle destek vermektedir. Türkiye ayrıca BM Barışı İnşa Komisyonu’nun Gine, Liberya, Sierra Leone, Burundi ve Orta Afrika Cumhuriyeti’ndeki ülke konfigürasyonlarında da yer almaktadır.⁵¹

3.1. NATO Kapsamında Barışı Korumaya Verilen Destek

Berlin Duvarı’nın yıkılmasıyla birlikte Sovyet tehdidinin ortadan kalkmış olması, Doğu Bloğunun güvenlik örgütü olan Varşova Paktı’nın lağvedilmesi, NATO’nun da işlevsiz hale geleceği tartışmasını doğurmuştur. Ancak, küreselleşmenin hız kazandığı bu dönemde NATO, Soğuk Savaş sonrası yeni sisteme ayak uydurmaya çalışarak yeni stratejik konseptlerle⁵² kendisine yol haritası çizerek ayakta kalmayı başarmıştır.

Sosyal, siyasi ve ekonomik faaliyetlerin devletlerin ülke sınırlarını aştığı 1990 sonrası yıllar olayların, kararların ve eylemlerin, dünyanın diğer köşelerinde

49 “Birleşmiş Milletler Barış Operasyonlarına Yaklaşımımız ve Katkılarımız”, <http://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-baris-operasyonlarına-yaklaşımımız-ve-katkılarımız.tr.mfa>, Erişim: 4.09.2019.

50 145 personelin 5’i kadın personeldir.

51 2017-2018 dönemi bütçesi 7,5 milyar Doların üzerinde olan barışı koruma operasyonlarına 2016-2017 ve 2018 için en fazla maddi desteği ABD, Çin ve Japonya vermiş, en fazla askeri personel katkısını ise Etiyopya, Bangladeş ve Ruanda yapmıştır.

52 İki Kutuplu sistemin yıkılmasının ardından, ilk konsept değişikliği 24 Nisan 1990 Washington Zirvesi’nde kabul edilmiştir. Son değişiklik ise NATO’nun 19 Kasım 2010 tarihindeki Lizbon Zirvesi’nde yapılmıştır. NATO’nun 1949’tan itibaren stratejik konseptleri için bakınız: http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_56626.htm?selectedLocale=en#, Erişim: 08.09.2017.

yaşayan insanları ve toplumları etkilediği bir döneme denk düşmektedir.⁵³ Özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra daha da karmaşıklaşan güvenlik meseleleri karşısında NATO artık bir savunma örgütü olmaktan ziyade güvenlik sağlayıcı örgüte dönüşmüştür. Bu kapsamda kendine yeni görevler belirlemeye başlamış ve ilk olarak BM'nin barışı koruma çabalarına destek vermiştir.⁵⁴

Soğuk Savaşın ardından 1991'de Roma'da yapılan Zirvede ilk kez İttifak alanı dışındaki tehditlere de yer veren NATO, yeni güvenlik risklerini de eskisine göre karmaşık ve çok boyutlu tanımlamaktaydı.⁵⁵ Başta terörizm olmak üzere insan kaçakçılığı, uyuşturucu ticareti, doğal afetler, etnik çatışmalar, korsanlık gibi tehlikeler dünya barışına ciddi tehdit oluşturuyordu. Bu bağlamda eski düzendeki savunma ve caydırıcı politikalar ve araçları tek başına yeterli olmayacağından barışı korumak için önleyici politikalar da devreye sokuluyordu. NATO'nun 19 Kasım 2010 tarihinde Lizbon'da yapılan Zirve'sindeki stratejik konsept değişikliği⁵⁶ çatışmaların çıkması ve tırmanmasının engellenmesi, barışı koruma operasyonları ve barışın inşası görevlerini kapsamaktadır.⁵⁷

1952 yılından bu yana İttifak'ın üyesi olan Türkiye için NATO üyeliği, dış politikasındaki temel unsurlardan biridir. Soğuk Savaş döneminde örgütün güney kanat ülkesi olan Türkiye, bugün yaşanan gelişmeler, çıkan krizler ve sıcak çatışmalara bakıldığında merkez ülke konumuna gelmiştir. Sovyetler Birliği tehdidinin ortadan kalkmasına rağmen Türkiye'nin güvenlik kaygıları Soğuk Savaş sonrasında çeşitlilik göstermiş, küreselleşmenin de etkisiyle Türkiye bölgesi dışındaki kriz ve çatışmalara daha duyarlı hale gelmiştir. Türkiye, NATO'nun Avrupa-Atlantik bölgesindeki temel güvenlik örgütü olma özelliğine özel bir önem yüklemekte ve kendi güvenlik ve savunma planlarını yaparken bu durumu dikkate almaktadır. Bu bağlamda her türlü barışı koruma çabasına destek veren bir anlayışla, sadece BM bünyesinde değil NATO kapsamında da Türkiye sert gücünü barışın kullanımına tahsis etmiştir ve etmeyi sürdürmektedir.

Türkiye sert gücü ile öncelikle Balkanlar'daki hava etkinliklerine ve Akdeniz'deki NATO deniz harekâtlarına katkı sağlamıştır. Türkiye, Soğuk Savaş sonrasında hem kendi güvenliğini korumak hem de ait olduğu coğrafyada bölgesel aktör olma iddiasıyla NATO'nun alan dışı ortak güvenlik görevlerine talip

53 Ali L. Karaosmanoğlu, *NATO'nun Dönüşümü*, Editör: Mustafa Aydın, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, Aralık 2012, s.18.

54 NATO'nun barışı koruma konusunda BM'e destek verdiği ilk mesele eski Yugoslavya'daki savaşta silah ambargosunun uygulanmasını denetlemek, "uçuşa yasak bölge" oluşturmak ve UNPROFOR'a koruma ve destek vermek olmuştur. Gregory L. Schulte, "Former Yugoslavia and the new NATO", *Survival*, Vol.39, No:1(Spring 1997), p.19-42.

55 <http://www.bpb.de/apuz/26873/funktionen-militaerischer-konfliktregelung-durch-die-nato?p=all>, Erişim: 07.09.2017.

56 Bakınız: http://www.nato.int/lisbon2010/strategic_concept_eng.pdf; 22 Nisan 2012, Erişim: 08.09.2017.

57 Ali L. Karaosmanoğlu, *Age*, s.26.

olmuştur. Bu görevlerin ilki Nisan 1993’te eski Yugoslavya üzerinde ilan edilen uçuşa yasak bölgenin denetlenmesidir. Türkiye’nin yaptığı 18 F-16 uçağı tahsis etme önerisi NATO tarafından kabul edilmiştir. 1994 yılında Brüksel’deki Kuzey Atlantik İşbirliği Konseyi toplantısında alınan bir kararla oluşturulan “Barış İçin Ortaklık” projesine de etkin katılım sağlamaktadır. 20 Aralık 1995’ten itibaren bir Türk Tugayı Bosna-Hersek’e konuşlandırılmış, muharip görevler verilmeyen Tugay, imar ve inşaat gibi işlevler yürütmüştür.⁵⁸

Türkiye 1997’de Arnavutluk’ta barışı koruma çalışmalarına destek vermeye başlamıştır. 1999 yılında ise Kosova’daki bölgesel istikrara ve barışa katkı sağlamak amacıyla başlatılan Kosova harekati, Türkiye’nin sahip olduğu askeri imkan ve yeteneklerle NATO harekatlarına katkı yapabildiğini ortaya koymuş, Balkanlar’da yürütülen hava harekati için topraklarındaki üslerin düşünlmesi Türkiye’nin coğrafi konumunun önemini teyit etmiştir.⁵⁹

Türkiye NATO üyelerinin bütçelerine oranla yaptıkları katkılar sıralamasında %1,56’lık oranla Almanya’dan daha fazla katkı sağlayarak yedinci sırada yer almaktadır.⁶⁰ Öte yandan barışı koruma faaliyetleri çerçevesinde toplamda 1256 personelle (Ağustos 2019 verilerine göre) NATO görev ve misyonlarına en fazla katkı sağlayan beşinci müttefik olarak destek veren Türkiye, 2018 yılı için yaklaşık 550 milyon TL’lik mali katkısıyla NATO ve BM operasyonları dahil, uluslararası harekatlarda yer almakta, düzenli ve kapsamlı katkılarda bulunmaktadır. Bu katkılar içinde uluslararası düzeyde terörizmle mücadeleye yönelik somut adımların atılmasında da Türkiye ciddi bir katma değer yaratmaktadır. 28 Haziran 2005’te kurulan Terörizmle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi aracılığıyla da NATO’nun terörizmle mücadelesine katkı sunulmaktadır. Türkiye’nin bulunduğu coğrafya düşünüldüğünde verilen desteğin ne kadar gerekli ve anlamlı olduğu daha iyi anlaşılabilir. Bu çerçevede realist teorinin temel savlarından devletin güvenlik sağlama fonksiyonu gerçekleştirilmekte, öte yandan küreselleşmenin sonucu olarak devletlerin birbirine karşı artan bağımlılığı bağlamında da kolektif güvenliğin sağlanmasına yönelik davranılmaktadır.

3.2. AB ve AGİT Bünyesinde Barışı Korumaya Verilen Destekler

1990 sonrası uluslararası politikadaki değişim ve dönüşüm rüzgârından NATO gibi AB de nasibini almıştır. Karşılaştığı sorunlar karşısında kendisine ait bir güvenlik kimliği ve politikası yaratmak isteyen Birlik bu çerçevede NATO

58 Serhat Güvenç, *Age*, s.46.

59 Serhat Güvenç, *Age*, s.48.

60 <http://tr.euronews.com/2017/02/16/turkiye-nato-ya-almanya-dan-daha-fazla-katkida-bulundu>, Erişim: 06.09.2017.

ile de yeni ilişkiler kurmuştur.⁶¹ 11 Eylül 2001 saldırılarının ardından oluşan atmosferde ise bu kimlik AB Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası'na dönüşmüş, AB güvenliği sağlama ve barışı koruma adına birçok önemli misyonu bu politika altında oluşturmuş ve yürütmüştür.⁶²

1990'lı yıllarda Türkiye'nin stratejik önemi kimi tartışmaların aksine arttığından NATO'nun güney kanadı ülkesi olmaktan çıkıp, uluslararası güvenlik açısından, ama en çok da Avrupa güvenliği açısından merkezi bir konuma erişmiştir. Balkanlar, Kafkasya, Orta Asya, Ortadoğu ve Afrika'da yeni fırsatlar ve potansiyel sorunlarla karşılaşan Türkiye daha geniş bir coğrafyada bölgesel ve küresel aktör rolüne soyunmuştur.

1963'te Ankara Anlaşması ile başlayan ilişki sürecinde Avrupa Birliği'ne "ortak üye" olan Türkiye, "Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası" kapsamında Birliğin yürüttüğü barışı koruma çalışmalarına gerek NATO üyesi olarak gerekse AB'ye aday ülke olarak destek olmaktadır.⁶³ NATO, AB tarafından NATO imkân ve yeteneklerinden yararlanılmak suretiyle oluşturulan EUFOR-ALTHEA harekâtına da destek vermiş ve en fazla katkı sağlayan AB üyesi olmayan ülke olmuştur.⁶⁴ Ancak Türkiye, AB'nin Daimi Yapılandırılmış İşbirliği Savunma Antlaşması (PESCO) ve Avrupa Savunma Fonu gibi girişimlerine üye olmayan devletleri dâhil etmemesi yüzünden AB nezdindeki barışı koruma faaliyetlerinde NATO ve BM'deki faaliyetlere kıyasla daha geri planda kalmaktadır.

Türkiye, coğrafi alanı ve üye sayısı bakımından Avrupa-Atlantik örgütlerinin en kapsamlısı olan AGİT'e kuruluşundan beri önem vererek, gelişmesine aktif katkıda bulunmaktadır.⁶⁵ Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Örgütü'nün kurucu üyeleri arasında yer alan Türkiye, bu örgüt kapsamında da siyasi, askeri, ekonomik ve insani boyut alanlarında etkili yardımlar sağlamaktadır.⁶⁶ AGİT coğrafyasındaki krizlerin çözümü, çatışmaların engellenmesi özellikle barışın sağlanması ve korunması açısından Türkiye için önem taşımaktadır.

61 Franco Algieri, *Die Gemeinsame Aussen- und Sicherheitspolitik der EU*, Facultas Verlag, Wien, 2010, s.146-147.

62 Bkz: Werner Weidenfeld, *Die Europaeische Union*, Wilhelm Fink Verlag, Paderborn, 2010, s.190-194; Katharina Hozinger - Christoph Knill-Dirk Peters-Berthold Rittberger-Frank Schimmelfennig- Wolfgang Wagner, *Die Europaeische Union. Theorien und Analysekonzepte*, Ferdinand Schöningh Verlag, Paderborn, 2005, s.245-251.

63 Bkz: Nurgül Bekar, *Age*, s.

64 Mustafa Aydın, Fulya Ereker, *Age*, s.47.

65 "Türkiye'nin AGİT ile Barış İçin Ortaklık ve AAOK'ne Bakış Açısı", *Milli Savunma Bakanlığı Beyaz Kitap*, Yayın tarihi: 21.06.2011, http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/2319/turkiyenin_agit_ile_baris_icin_ortaklik_ve_aaokne_bakis_acisi

66 Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'na ait Bilgi Notu, 08.06.2017, <http://agit.dt.mfa.gov.tr/ShowInfoNotes.aspx?ID=170550>, Erişim: 06.09.2017.

Türkiye AGİT bünyesinde denetim misyonlarına ve ihtilafların çözümleriyle ilgili gruplara uzman personel⁶⁷ ve bütçe desteği sağlamaktadır. Bu bağlamda Yurkarı Karabağ ihtilafına yönelik Minsk Grubunun ve Ukrayna Özel Gözlem Misyonu’nun içinde yer almaktadır. Ayrıca AGİT üyesi ülkelerin de katıldığı BİO programlarını etkili bir biçimde desteklemektedir.

4. TÜRKİYE’NİN FAALİYETLERDEKİ ROLÜNÜN DEĞERLENDİRİLMESİ

Türkiye’nin kendi güvenliğini sağlama konusunda karşılaştığı meydan okumalar, 11 Eylül 2001 saldırıları ve 2010 Arap Baharı süreciyle birlikte, Soğuk Savaş döneminin aksine⁶⁸, Balkanlar, Ortadoğu ve Kafkaslara kaymıştır. Ortadoğu’da yaşanan çatışmaların bir süre sonra, içinde çok fazla bilinmeyen bulunduğu savaflara dönmesi, Türk dış politikasının yeni alanlarla ilgilenmesini zorunlu kılmıştır. Savaştan kaçan insanların yoğun göçü, terörizmin önlenmesi için sınırların kontrolünün zorluğu, insan kaçakçılığı, uyuşturucu ticareti, etnik ve kültürel çatışmalar Türkiye üzerinde toplumsal ve ekonomik etkilere sebep olmuştur.

Türkiye 2011 yılında Suriye’de çıkan iç savaş nedeniyle güvenliğine yönelik yeni tehditlerle karşılaşmış, 911 kilometrelik sınırı paylaştığı komşusu Suriye’de yaşananlardan doğrudan ve negatif olarak etkilenmiştir. Suriye’nin kendi topraklarında güvenliği sağlayamaması, bir yandan terör unsurlarının Türkiye için tehdit oluşturmasına yol açmış, öte yandan Suriye’deki iç savaştan kaçan milyonlarca insanın göçü hem mali hem de sosyal problemlere neden olarak Türkiye’yi zor durumda bırakmıştır.

15 Temmuz 2016’da Türkiye’nin yaşadığı darbe kalkışması Türkiye’nin güvenlik anlayışını Suriye konusundan sonra etkileyen en önemli mesele olmuş, iç güvenlik ve dış güvenlik arasındaki ayrım giderek ortadan kalkmıştır. Türkiye’nin bu travmatik olay karşısında müttefik ve dost devletlerden beklediği dayanışma ve yardımlaşmayı göremediği düşüncesi, ülkenin güvenlik önceliklerinin bir kez daha tanımlanmasına ve geleneksel ittifaklarından gelmeyen işbirliği eksikliğini farklı politikalarla kapatmasına sebep olmuştur.

Hava savunma sistemini güçlendirmek için ihtiyaç duyduğu yardımı müttefiklerden sağlayamayan Türkiye, Rus yapımı karadan havaya füze savunma sistemi S-400’leri satın almıştır. S-400’ler için başta ABD olmak üzere müttefiklerinin gösterdiği tepkiler Türkiye’nin müttefikliğini sorgular hale gelmiştir.

67 Örneğin Ukrayna Özel Gözlem Misyonu’nun başkanlığını Emekli Büyükelçi Ertuğrul Apakan 2 Nisan 2014-Ağustos 2019 arasında yürütmüş, bu tarihten sonra yerine Büyükelçi Halit Çevik geçmiştir. Türkiye ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ve-avrupa-guvenli-ve-isbirligi-teskilati-_agit_.tr.mfa, Erişim: 06.09.2017.

68 Türkiye Soğuk Savaş döneminde güvenlik politikasını esas olarak Sovyetler Birliği ve komünizm tehdidi üzerine oturtmuştu.

ABD Senatosu'nun dış ilişkiler ve savunma alanında önemli rol oynayan dört üyesinin⁶⁹ Nisan 2019'da New York Times'a yazdıkları ortak makalede S-400'lerle ilgili yapılacak tercihin Türkiye'nin dünyadaki yeri, ABD ile ilişkileri ve NATO'daki konumu açısından çok derin sonuçlar doğuracağı belirtilmiştir. Türkiye'nin S-400 almasının NATO kapsamında verdiği taahhütlerini ihlal edeceğini ve müttefikleriyle birlikte operasyon yapma kabiliyetini azaltacağını belirtmiştir.⁷⁰ Almanya da ABD gibi S-400'lerin alınışına gösterdiği tepkide Türkiye'nin NATO üyeliğine vurgu yapmış, Türkiye'nin bu konudaki tavrını yeniden gözden geçirmesini istemiştir.⁷¹

Uzun yıllardır terörizmle ülke içinde ve sınırlarda verilen mücadele, Suriye İç Savaşı, 15 Temmuz Darbe Girişimi ve S-400 krizinin yarattığı yeni sorunlar güvenlik kavramının Türkiye için de bir kez daha tanımlanmasını zorunlu kılmıştır. Bir yandan güvenliğine karşı tehdit oluşturan unsurları ortadan kaldırmak için birçok önlem alırken, diğer yandan uluslararası barışı koruma faaliyetlerinin içinde yer almaya çalışan Türkiye için bu faaliyetlere katılım, mevcut jeo-stratejik konumunun ve bu konum nedeniyle karşılaştığı güvenlik sorunlarının getirdiği bir sorumluluktur. Türkiye bu sorumluluğu yerine getirirken, çatışmaların ve krizlerin olduğu bölgelerdeki ülkelerle paylaştığı ortak özelliklere de (etnik, dini, kültürel ve sosyal) ayrı bir önem vermekte, bu özelliklerin barışı koruma faaliyetlerine pozitif etkisini sağlamaya çalışmaktadır.

Türkiye 2000'li yılların ikinci yarısından itibaren güvenlik politikalarında, geçmişe oranla daha çok yumuşak güç unsurlarını öne çıkarmaya çalışmış, ancak büyük oranda geleneksel sert güvenlik tehditleriyle dolu bölgelerde yumuşak güç potansiyeli oldukça sınırlı kalmıştır.⁷² Bu bağlamda Türkiye'nin mevcut barışı koruma girişimlerinde sert gücünü kullanması ayrı bir önem taşımaktadır. Hâlihazırda NATO'da 967, AB'de 237, BM'de 158 ve AGİT'te 15 ve Güvenlik İşbirliği Merkezi'nde (Center for Security Cooperation- RACVIAC⁷³) 2 personelle toplamda 1379 kişiyle Türkiye barışı koruma faaliyetlerine destek vermektedir. Bu personelin 1291 kişisi asker, 77'si polis, 4'ü diplomat ve 7'si de sivil personel ola-

69 Senato Silahlı Hizmetler Komitesi Başkanı Cumhuriyetçi Parti'den Oklahoma Senatörü Jim Inhofe, Senato Silahlı Hizmetler Komitesi Kıdemli Üyesi Demokrat Parti'den Rhode Island Senatörü Jack Reed, Senato Dış İlişkileri Komitesi Başkanı Cumhuriyetçi Parti'den Idaho Senatörü Jim Risch ve Senato Dış İlişkileri Komitesi Kıdemli Üyesi Demokrat Parti'den New Jersey Senatörü Bob Menendez.

70 "S-400 ve F-35 krizi- ABD'li dört senatör New York Times'a yazdı: Türkiye, ABD ile Rusya arasında seçim yapmak zorunda", <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-47873172>, 9 Nisan 2019, Erişim: 05.05.2019.

71 "Almanya'dan S-400 Çıkışı: Yaptırımlar ne Türkiye'nin ne de NATO'nun çıkarına olur", <http://www.hurriyet.com.tr/avrupa/almanyadan-s-400-cikisi-yaptirimlar-ne-turkiyenin-ne-de-natonun-cikarina-olur-41244214>, 14.06.2019, Erişim: 05.05.2019.

72 Mustafa Aydın, Fulya Ereker, *Age*, s.54.

73 Kuruluşun misyonu ve üyeleri için bakınız: <https://www.racviac.org>

rak hizmet vermektedir (Mayıs 2018 itibariyle. Türkiye insan kaynağının yanı sıra teçhizat, yakıt ikmal, hava ve kara üssü ve mali desteklerinde de bulunmaktadır.)

Sahip olduğu coğrafya Türkiye’ye barış ve güvenliğin korunması için avantajların yanı sıra ilave sorunlar da getirmektedir. Özellikle Soğuk Savaş sonrasında Ortadoğu’dan kaynaklanan ve yeni tehdit ve riskleri içeren doğrudan ve dolaylı güvenlik tehditleri sert güce ihtiyacın sürmesine yol açmaktadır. Türkiye’nin NATO üyeleri arasında ikinci en büyük orduya sahip olması ise barışı korumada sert gücün kullanılmasını kolaylaştırmakta, büyüyen ekonomik gücüyle birlikte ordusunun eğitim ve teknoloji konusundaki ilerlemesini de bu faaliyetlerde değerlendirmektedir.

Realist teori ışığında uluslararası barış ve güvenliğin sağlanmasının temel sorumlusu hala devletlerdir. Türkiye ise, özellikle Ortadoğu’daki sorunlar söz konusu olduğunda barışı koruma denkleminde her zaman yer alması gereken bir devlettir. Türkiye’nin içinde bulunmadığı ve/veya Türkiye’nin güvenliğini tehdit edecek herhangi bir çözüm yeni sorunlar yaratacağından kalıcı olmayacaktır. Zira Küreselleşmenin hızlı ve büyük değişimler yarattığı ve karşılıklı bağımlılığın gittikçe arttığı yirmi birinci yüzyılda, krizden etkilenen bir ülkenin kendisini risk altında hissedeceği politikalar ve oluşumlar barışı daha çok tehlikeye sokacaktır.

5. SONUÇ

Soğuk Savaş sırasında dünyanın cismen küçük ama oldukça etkili silahlarla dolup taşmış olmasına karşın, yirmi birinci yüzyılda silahlı güçler artık sadece devletlerin ya da onlara bağlı kurumların tekelinde değildir.⁷⁴ Sovyetler Birliği’nin yıkılması ve iki Almanya’nın birleşmesi sonucu ortaya çıkan gelişmeler, ardından ABD’deki 11 Eylül 2001 saldırıları ve 2010 yılında başlayan Arap Baharı süreci barış ve güvenlikle ilgili neredeyse tüm kavramların yeniden tanımlanmasını gerekli kılmıştır. Güvenlik, tehdit, güç-sert güç, yumuşak güç- konuları Soğuk Savaş dönemindekinin aksine sınırları belirlenemez ve öngörülemez bir nitelik kazanmıştır. Tehlikeler ve riskler farklılıklar içermekte, güvenlik ve barışı sağlamak için yeni araçlar, stratejiler gerekmektedir. Günümüzde salgın hastalıklar, ekonomik zorluklar, siber saldırılar, gittikçe artan sınıraşan güçler devletler için yol açacakları sonuçlar açısından Soğuk Savaş dönemindekinden farklı güvenlik açıkları teşkil etmektedir.

Yirmi birinci yüzyılda kriz, çatışma ve savaşları önlemek için kullanılan stratejilerin en önemlisi barışı koruma çalışmalarıdır. Özellikle Ortadoğu’da yaşanan gelişmelerin niteliği, bu çabalarda yumuşak gücün yanı sıra devletlerin sahip

74 Eric Hobsbawm, *Küreselleşme, Demokrasi ve Terörizm*, Çev. Osman Akinbay, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2008, s.27.

olduğu sert güce hala çok ihtiyaç duyulmasını gerektirmektedir. Berlin Duvarı'nın yıkılmasının ardından oluşan sistemde en önemli şey küreselleşmenin daha önce hiç olmadığı kadar büyük bir hıza kavuşmasıdır. Bunun sonucu olarak da yerel olanla küresel olan iç içe geçmiş, devletlerarası karşılıklı bağımlılıkların çok ötesinde, toplumlararası ortak çıkar ve faaliyet alanları belirlemiştir.⁷⁵

Uluslararası politikanın ana aktörleri devletler birçok zorlukla karşılaşsa da hala en etkili yapı olarak sorunların çözümünde ve dünya barışının sağlanmasında en temel unsurlardır. Realizmin temel söylemlerinden, devlet ve devletin güvenliğinin önceliği geçerliliğini korumaktadır. Realist teorinin yetersiz kaldığı noktalarda küreselleşmenin sonucu olarak devletler ve diğer uluslararası aktörler arasında hızla artan karşılıklı bağımlılık, barışı koruma çabalarının teorik alt yapısını oluşturabilmektedir. Barışı korumak için devletlere duyulan ihtiyaç artarken, ekonomik krizlere çare bulmak, terörizmle mücadele etmek, toplumlarını savaşa, teröre ve her türlü şiddet eylemlerine karşı korumak hala devletlerin görevi ve sorumluluğundadır. Ancak, sorunların ve tehlikelerin geçişkenliği ve kolay yayılır özelliği, bu konuların çözümünde devletlerin ve uluslararası alanda faaliyet gösteren diğer önemli aktörlerin (BM, NATO, AB, AĞİT gibi uluslararası örgütler) işbirliğini zorunlu kılmaktadır.

Türkiye, 1950 Kore Savaşı sırasında kullandığı sert gücünü uluslararası barış için kullanmayı daha sonraları da sürdürmüş, özellikle Soğuk Savaş sonrası değişen ve hızla dönüşen uluslararası ortamda barışı koruma katkılarını artırmıştır. 1992-1994 yılları arasında Balkanlar'da, sonraları Somali, Afganistan gibi daha uzak ama etnik, dini, kültürel ve hatta sadece coğrafi sebeplerle kendisini etkileyen sorunların olduğu yerlerde sorunların çözümüne yardımcı olmaya çalışmıştır. 11 Eylül 2001'den sonra bölgesel önemi ve jeo-stratejik değeri artan Türkiye, sahip olduğu yumuşak gücüyle birlikte sert gücünü de uluslararası barışın faydasına sunmuştur.

Türkiye'nin yaptığı bu katkı (askeri birlikler, polis gücü ve uzman personel gönderme, gıda ve barınma yardımları vb.) içinde bulunduğu ve ortak olduğu her bir uluslararası örgüt açısından farklı fayda sağlamaktadır. Uluslararası barışın korunması Türkiye'nin milli çıkarlarının korunmasına hizmet ederken, devletlerarası bağımlılığın sonucu olarak dünya güvenliğinin istikrarını da artırmaktadır. Anılan barışı sağlama, destekleme ve sürdürme faaliyetlerinde bazı bölgelerde Türkiye'nin yer alması uluslararası güçlerin işini özellikle kolaylaştırmaktadır. Dolayısıyla etnik ve kültürel payda sayesinde birçok operasyon ve görev gücü

75 Ali L. Karaosmanoğlu, *Age*, s.18.

ekiplerinde Türkiye tercih edilmekte veya bazı yerlere sadece Türkiye girebilmektedir.⁷⁶ Böyle yerlerde Türkiye’nin uluslararası barış için oluşturduğu katma değer daha yüksek olmaktadır.

Türkiye uluslararası güvenliğin gerçekleşmesinde etkili örgütlerle (BM, NATO, AB ve AGİT) sürekli işbirliği içindedir. Dış ve güvenlik politikasında bu konulara öncelik vererek personel ve bütçe hususlarında sağladığı destek büyük bir anlam ifade etmekle birlikte Türkiye’nin barışı koruma faaliyetlerine verdiği desteğin niceliğinden çok, niteliği büyük bir önem taşımaktadır. Ancak çalışmanın araştırma sorusuna cevap olarak Türkiye’nin barışı koruma faaliyetlerine yaptığı katkının niceliği de niteliği de Soğuk Savaş sonrası değişmiş, kayda değer bir şekilde artış göstermiştir.

Ülkenin bulunduğu coğrafyanın jeo-stratejik değeri, doğu ve batıyla aynı anda konuşabilecek yeteneklere ve araçlara sahip olması Türkiye’nin önemini ve dünya barışında sert ve yumuşak gücünü kullanmasının değerine işaret etmektedir. Bu çerçevede uluslararası güvenlikteki Soğuk Savaş sonrasında yaşanan değişimi dikkate alarak, Türkiye’nin içinde yer aldığı barışı koruma çabaları hem sayısal hem de içeriksel açıdan uluslararası güvenliğin sağlanması ve sürdürülmesinde artı değer yaratacaktır. Yer almadığı barışı koruma girişimlerinin ise özellikle Ortadoğu ve Balkanlar’daki sorunlarla ilgili olarak esasen eksik kalacağı ve sürdürülmesinde zorluklar yaşanacağı anlaşılmaktadır.

Kaynakça

- Ali L. Karaosmanoğlu, *NATO’nun Dönüşümü*, Editör: Mustafa Aydın, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, Aralık 2012.
- Annegret Bendiek, *Europa verteidigen. Die Gemeinsame Aussen-und Sicherheitspolitik der Europaeischen Union*, Kohlhammer, Stuttgart, 2018
- Barry Buzan, “Barış, Güç ve Güvenlik: Uluslararası İlişkilerde Çatışan Kavramlar”, *Uluslararası İlişkilerde Anahtar Metinler*, Esra Dirî (Yayına hazırlayan) Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi, İstanbul, s.179.
- Dirk Messner, “Global Governance: Globalisierung im 21. Jahrhundert gestalten”, *Globalisierung als politische Herausforderung. Global Governance zwischen Utopie und Realitaet*, Maria Behrens(Hrsg.), VS Verlag für Sozialwissenschaften, Wiesbaden, Februar 2005.
- Eric Hobsbawm, *Küreselleşme, Demokrasi ve Terörizm*, Çev. Osman akınbay, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2008, s.27.

⁷⁶ Afganistan, Kosova ve Bosna Hersek gibi ülkelerde Türk askeri bu ülkeler açısından tercih edilen askerlerdir. Somali’de askeri eğitim için başkent Mogadişu’da eğitim tesisleri kurabilen tek ülke de Türkiye’dir.

- Franco Algieri, *Die Gemeinsame Aussen- und Sicherheitspolitik der EU*, Facultas Verlag, Wien, 2010.
- Graham E. Fuller, *Türkiye ve Arap Baharı*, Çev. Mustafa Acar, Eksi Kitaplar, Ankara, Haziran 2016, s.436.
- Gregory L. Schulte, "Former Yugoslavia and the new NATO", *Survival*, Vol.39, No:1(Spring 1997), pp.19-42.
- Hans Günter Brauch, "Güvenliğin Yeniden Kavramsallaştırılması: Barış, Güvenlik, Kalkınma ve Çevre Kavramsal Dörtlüsü", *Uluslararası İlişkilerde Çatışmadan Güvenliğe*, Mustafa Aydın ve diğerleri (Ed.), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Ekim 2012, 1. Baskı, s.168.
- Heinz Gaertner, *Internationale Sicherheit. Definitionen von A-Z*. Nomos Verlag, Baden-Baden, 2008.
- İnan Rüma, *Uluslararası Örgütler, Küresel Siyasete Giriş. Uluslararası İlişkilerde Kavramlar, Teoriler, Süreçler*, Evren Balta (Ed.), İletişim Yayınları, 3. Baskı, 2018, s.388.
- Jochen Hippler, "Internationaler Terrorismus und seine Folgen für die internationalen Beziehungen", *Globale Trends 2007. Frieden, Entwicklung, Umwelt*, Tobias Debel-Dirk Messner-Franz Nuscheler(Hrsg.), Fischer Verlag, Bonn, 2006, s.105.
- Joseph S. Nye, Jr. ve David A. Welch, *Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak*, Çev: Renan Akman, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, Eylül 2011.
- Joseph Nye, *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, *Public Affairs*, 2004.
- Joseph Nye, *Macht im 21. Jahrhundert. Politische Strategien für ein neues Zeitalter*, Siedler, Germany, 2011.
- Katharina Hozinger-Christoph Knill-Dirk Peters-Berthold Rittberger-Frank Schimmelfennig-Wolfgang Wagner, *Die Europaeische Union. Theorien und Analysekonzepte*, Ferdinand Schöningh Verlag, Paderborn.
- Ken Booth, *Dünya Güvenliği Kuramı*, Küre Yayınları, İstanbul, Ağustos 2012, s.122
- Klaus Naumann, "Der Begriff der Sicherheit im Wandel, *Europaeische Sicherheits- und Verteidigungspolitik (ESVP)*, Werner Hoyer/Gerd F. Kaldrack(Hrsg.9, Baden-Baden: Nomos Verlag, 2007.
- Mustafa Aydın, Fulya Ereker, *Türkiye'de Güvenlik. Algı, Politika, Yapı*, ed. Mustafa Aydın, İstanbul Bilgi Üniversitesi yayınları, Kasım 2013, İstanbul.
- Nurgül Bekar, *Die Sicherheitspolitik der EU. Die ESVP nach dem Vertrag von Lissabon und die neue Situation der Türkei*, SVH, Saarbrücken, 2015.
- R. Douglas, *From War to Cold War 1942-1948*, St. Martin's Press, New York, 1981.
- Serhat Güvenç, *NATO'da 60 Yıl. Türkiye'nin Transatlantik Güvenliğe Katkıları*, Editör: Mustafa Aydın, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, Kasım 2013.
- Tobias Ten Brink, *Staatenkonflikte. Zur Analyse von Geopolitik und Imperialismus –ein Überblick*, Lucius&Lucius, Stuttgart, 2008.
- Tayyar An, *Uluslararası İlişkiler Teorileri. Çatışma, Hegemonya, İşbirliği*, ALFA,

İstanbul, Kasım 2006, s.163.

Werner Weidenfeld, *Die Europaeische Union*, Wilhelm Fink Verlag, Paderborn, 2010.

W. Bruce Weinrod, “The Future of NATO”, *Mediterranean Quarterly*, Vol.23(2), Spring 2012, pp.1-13.

Zbigniew Brzezinski, “The Cold War Its Aftermath”, *Foreign Affairs*, Fall 1992, pp.31-47.

İnternet Kaynakları

“Almanya’dan S-400 Çıkışı: Yaptırımlar ne Türkiye’nin ne de NATO’nun çıkarına olur”, <http://www.hurriyet.com.tr/avrupa/almanyadan-s-400-cikisi-yaptirimlar-ne-turkiyenin-ne-de-natonun-cikarina-olur-41244214>, 14.06.2019.

<http://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-baris-operasyonlarına-yaklasimimiz-ve-katkilarimiz.tr.mfa>

<http://www.tsk.tr/Uluslararasıİlişkiler/BarisiDestekleme>

“Türkiye’nin Birleşmiş Milletler’e ve Barış Koruma Faaliyetlerine Bakış Açısı”, http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/2320/turkiyenin_birlesmis_milletlere_ve_barisi_koruma_faaliyetlerine_bakis_acisi, Yayın tarihi: 21.06.2011.

<http://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-baris-operasyonlarına-yaklasimimiz-ve-katkilarimiz.tr.mfa>

Onur Sazak and Nazlı Selin Özkan, Turkey’s Contributions to Security Sector Reform(SSR) in Conflict Affected Countries, İstanbul Policy Center, November 2016, http://ipc.sabanciuniv.edu/wp-content/uploads/2016/11/Sazak.Ozkan_IPC-report.pdf

Birleşmiş Milletler Teşkilatı ve Türkiye, <http://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-teskilati-ve-turkiye.tr.mfa>

<http://tr.euronews.com/2017/02/16/turkiye-nato-ya-almanya-dan-daha-fazla-katkida-bulundu>.

http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_56626.htm?selectedLocale=en#.

<http://www.bpb.de/apuz/26873/funktionen-militaerischer-konfliktregelung-durch-die-nato?p=all>

http://www.nato.int/lisbon2010/strategic_concept_eng.pdf;22 Nisan2012,

“Türkiye’nin AGİT ile Barış İçin Ortaklık ve AAOK’ne Bakış Açısı”, Milli Savunma Bakanlığı Beyaz Kitap, Yayın tarihi: 21.06.2011, http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/2319/turkiyenin_agit_ile_baris_icin_ortaklik_ve_aaokne_bakis_acisi,

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı’na ait Bilgi Notu, 08.06.2017, <http://agit.dt.mfa.gov.tr/ShowInfoNotes.aspx?ID=170550>

Türkiye ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ve-avrupa-guvenli-ve-isbirligi-teskilati_agit_.tr.mfa

<https://www.racviac.org> “S-400 ve F-35 krizi- ABD’li dört senatör New York Times’a yazdı: Türkiye, ABD ile Rusya arasında seçim yapmak zorunda”, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-47873172>, 9 Nisan 2019.